

ABDULLAH b. REVÂHA: BİR PEYGAMBER ŞAİRİ ve BİR KOMUTAN

Abdullah b. Revâha: As a Commander and a Poet of the Prophet

Mehmet Salih ARI*

Özet

İslâm dininin yayılmaya başladığı dönemde şâirler, toplumda çok etkin bir konuma sahiptiler. Müslümanlar Medine'ye hicret ettikten sonra Mekkeli müşrik şâirler, gerek Hz. Peygamber'i gerekse İslâm dinini hicveden şîirler yazdılar. Bunun üzerine Hz. Peygamber, İslâm'ı benimseyen şâirleri onlara cevap vermek için şîir yazmaya teşvik etti. Bu çalışmada, Akabe biatlerinde müslüman olan Hazreç kabilesinin önde gelen şâirlerinden Abdullah b. Revâha'nın hayatından önemli kesitler anlatılarak onun Hz. Peygamber'i şîirleriyle nasıl desteklediği ortaya konmaya çalışılmıştır. Şâirin İslâm'ı savunmak için canıyla, malıyla ve diliyle nasıl cihad ettiği, katıldığı gazvelerde gösterdiği cesaret ve kahramanlıkları ana hatlarıyla anlatılmıştır. Kısaca bu çalışmada, Yüce Allah'ın ve O'nun Resûlünün sevgisi ile kalbi coşan bir şâirin ve İslâm'a adanmış bir ömrün öyküsü yer almaktadır.

Abstract

In the periods in which Islamic religion began to promulgate, the poets had a position to be very much effective in the society. After the migration of muslims to Medine the politeist poets from Mecca wrote poems satirizing both the Prophet and the Islamic Religion. Therefore the Prophet encouraged those poets who support Islam to write poems as a response to them. In this study, Abdullah b. Revâha, one of the influential poets belonging to Hazreç tribe and, a man who became muslim in Akabe allegiances has been introduced within the context of some important accounts of his biography and in terms of the ways he supported the Prophet. How the holy war was initiated by him with his life, assets and tongue has been elaborated making references to his bravery and heroism. Also, in this study, a whole life a poet committed to Islam the Supreme lord and his prophet embellished also with biographical accounts has been introduced.

Anahtar Kelimeler: Abdullah b. Revâha, Mute savaşı, şâir, İslâmî şîir, Akabe Biatı

Giriş

Abdullah b. Revâha (v. 8/630) hem Câhiliye hem de İslâm döneminde önemli bir mevkie sahip olan İslâm ordusuna komutanlık eden bir şâir sahibidir. Hz. Peygamberi şîirleriyle destekleyen üç önemli şâirden biridir. Dolayısıyla onun biyografisinde ve özellikle şîirinde, birçok açıdan günümüz müslümanlarını

Key Words: Abdullah b. Revâha, Battle of Mute, poet, Islâmic poetry, Akabe Allegiances

ilgilendiren önemli hususlar ve ibretli tablolar bulunması tabiidir. Ancak Abdullah b. Revâha'nın şîirleriyle İslâm'a yaptığı hizmetlerin değeri, gerek Câhiliye gerekse İslâm'ın ilk yıllarında şâirlerin toplum üzerindeki etkisi bilindiğinde daha iyi anlaşılacaktır. Zira şâirler, Câhiliye dönemi Araplarında olduğu gibi İslâmî dönemde de toplumun en önde gelen şahısları arasında yer almıştır. Yazı bilenlerin parmakla gösterilecek kadar az olduğu Câhiliye döneminde şâir, kabilesinin tarihçisi, antlaşma ve toplantılarda

* Yrd. Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslâm Tarihi Anabilim Dalı.

sözcüsü, banış zamanında iftihar vesilesi ve savaş alanlarında ise zehirli ve keskin bir kılıcı olmuştur.¹ Günümüzde de şâir ve şiirin Araplar açısından önemi, diğer toplumlara göre daha farklıdır. Bunun yanında şâirlerin hemen her toplumda etkileyici bir konuma sahip oldukları da bilinmektedir.

Tarihi gerçeklerin ortaya çıkarılması açısından biyografiler önemli bir yere sahip olduğu bilinir. Şibli Nu'manî'nin de belirttiği gibi, büyük bir insanın değil, normal bir insanın biyografisi bile bir hakikati öğretmesi ve ibret verici olması bakımından önemlidir. Çünkü en basit ve en sıradan bir insanın dahi bir takım büyük emelleri, yüksek arzuları vardır. Bunlar onun sınırlı faaliyet alanı içinde ilerler veya geriler. Onu bir takım zorluklara uğratar; hatta hayattan usandırır yahut onu sorunlara göğüs germeye, galip veya mağlup olmağa sevk eder. Mesela Büyük İskender'in hayatında görülebilen çalışma ve didinme, cesaret ve atılganlık, bütün engelleri aşmak gibi ibretamiz dersleri alelade bir amelenin hayatında, aynı tesiri haiz bir şekilde bulabilmek mümkündür.² Bu nedenle geçmişte yaşayan âlimlerin, şâirlerin, ediplerin biyografilerinin araştırılması önem kazanmaktadır.

1. Abdullah b. Revâha'nın Soyu ve Yaşadığı Toplumdaki Yeri

İslâm'ı ve Hz. Peygamberi şiirleriyle destekleyen üç şâirden biri olan Abdullah b. Revâha Medine'de doğmuştur. Onun Câhiliye dönemindeki hayatı hakkında çok az şey bilinmektedir. Ne zaman doğduğu, nerede ve nasıl yetiştiği konusunda kaynaklar yeterli bilgi vermemektedir. Abdullah b. Revâha, Medine'nin nüfuzlu kabilelerinden biri olan Hazreç kabilesinin Benî Haris kolundandır. Nesebi şu şekildedir: Abdullah b. Revâha b. Sa'lebe b. İmrî'l-Kays b. Amr b. İmrî'l-Kays el-Ekber b. Malik el-Ağar b. Sa'lebe b. Ka'b b. el-Hazrec b. el-Haris b. el-Hazrec el-Ensârî el-Hazrecî. Annesi Vakîd'in kızı Kebşe'dir ve o da babası gibi Hazreç kabilesine mensuptur. Künyesi Ebû Muhammed veya Ebû Revâha'dır. Ebû Amr olduğu da

söylenmektedir.³ Meşhur sahâbi Nu'man b. Beşîr'in dayısı olan İbn Revâha'nın soyunun devam etmediği⁴ rivayet edilmektedir.

Abdullah b. Revâha, okuma yazmayı bilenlerin az olduğu bir dönemde okuma yazması olanlardan biridir. O bununla yetinmeyip şiir de yazmıştır. Öyle ki o, Hazreç kabilesinin önde gelen şâirlerinden biri olmuş ve kabilesini şiirleriyle savunmuştur. Bilindiği gibi daha önce Evsliler ile Hazrecîler arasında düşmanlık vardı. Evslilerin şâiri Kays b. Hatim idi. Bu iki düşman kabileye mensup şâirler karşılıklı atışmalarda bulunup şiirle birbirlerine cevap veriyorlardı. Her şâir, karşısında yer alan diğer şâirin kız kardeşine göndermede bulunuyor, Kays, Abdullah'ın kız kardeşi Amre'ye; Abdullah da Kays'ın kız kardeşi Leyla'ya sataşıyordu.⁵ Câhiliye döneminde yazdığı şiirlerden çok azı kaynaklarda bulunmaktadır. Günümüze kadar gelebilen az sayıdaki şiirlerine bakıldığında da onun bu alandaki yeteneğini görmek mümkündür.

Abdullah b. Revâha, yaşadığı toplumda yüksek bir mevkie sahipti. Tezkire sahipleri, onun hakkında "Câhiliye devrinde de, İslâmiyet asrında da değeri büyük bir zat idi" ibaresini kullanmaktadırlar.⁶ Bu da onun hem Câhiliye hem de İslâmî dönemde toplumda saygın kişiler arasında yer aldığını göstermektedir. Abdullah aynı zamanda Hz. Peygamber'e olan yakınlığıyla da tanınıyordu. Çünkü o, hem vahyin kâtibi⁷ hem de İslâm davasının şâiriydi.

2. Müslüman Olması ve İslâmî Tebliğdeki Rolü

Abdullah b. Revâha, İkinci Akabe Biatı'nda müslüman olmuştur. Hz. Muhammed (s.a.s.)

³İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ, I-IX, Beyrut ts., III, 525-526; İbnü'l-Esir, İzzuddin Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cezerî, Usdu'l-Gabe fi Ma'rifeti's-Sahâbe, I-V, Beyrut ts., III, 156-157; İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Ali, el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe, (thk. Ali Muhammed el-Becâvî), I-VIII, Beyrut 1992, IV, 82.

⁴İbn Sa'd, a.g.e., III, 526.

Blz. el-Cumahi, Muhammed b. Selam, Tabakâtü Fuhulî's-Suara, (thk. Mahmud Muhammed Şakir), II, Cidde ts., I, 223; Kassâb, Velid, Divanu Abdillâh b. Revâha ve Dirâse fi Siretihi ve Şi'rih, Riyad 1982, s. 21-24; Şakir, Mahmud, Sahabe Hayatından Dersler ve İbretler, (trc. Bilal Erdem- Muhammed M. Bilen), İstanbul 1996, I, 127.

⁵el-Cumahi, a.g.e., I, 223; Nedvî, Şah Muinuddin Ahmed - Ansari, Said Sahip, Asrı Saadet, (haz. Eşref Edip, çev. Ali Genceli), I-VI, İstanbul 1985, III, 481.

¹Geniş bilgi için bkz. Bahattin Kök, "Hassan b. Sabit'in, Şiirleriyle İslâm'a Hizmetleri", Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. VI, Erzurum 1986, s. 123-126.

²en-Nu'manî, Meviana Şibli; Asr-ı Saadet, (trc. Ömer Rıza Doğrul, haz. Osman Zeki Molla Mehmetoğlu), I-V, İstanbul 1978, I, 19.

Peygamberliğin on birinci yılına (620) rastlayan hac mevsiminde Yesrib (Medine) halkından Hazreç kabilesine mensup bir grupla Akabe'de karşılaştı ve onlara İslâm'ı tebliğ etti. Bu kişiler İslâm'ı kabul ettikten sonra, Medine'ye dönüp orada İslâm'ı yaymaya çalıştılar. Bu faaliyet sayesinde Hz. Peygamber, Medine'nin neredeyse bütün evlerinde konuşulur duruma geldi. Böylelikle Evsli ve Hazreçlilerden birçok kişi İslâmiyet'i kabul etti.⁸ Bir sonraki hac mevsiminde Ensâr ile Hz. Peygamber arasında Birinci Akabe Biatı gerçekleşti. Bu biata katılanlar Medine'ye dönerlerken, Hz. Peygamber, onlara Kur'an okumak ve İslâm'ı öğretmek üzere onlarla birlikte Mus'ab b. Ümeyr'i Medine'ye gönderdi. Mus'ab ve diğer müslümanların İslâm'a davet çalışmalarıyla Medine'nin neredeyse her evinde en az bir kişi İslâm'ı kabul etti ve müslümanların sayısı gittikçe arttı.

Nübüvvetin 13. senesi (622) hac mevsiminde ikisi kadın yetmiş üç Medineli Mekke'ye hareket ettiler. Hz. Peygamber'le gizlice haberleşerek hac görevinin yerine getirilmesinden sonra bir gece Akabe mevkiinde buluşmayı kararlaştırdılar. Buraya amcası Abbas b. Abdulmuttalib ile gelen Hz. Peygamber bir konuşma yaptı, Medinelilere özetle İslâm'ı yeniden anlattı ve onlara Kur'an'dan âyetler okudu. Hz. Peygamber hicret ettiği takdirde kendisini canlarını, mallarını, çocuklarını ve kadınlarını korudukları gibi koruyacaklarına ant içip biat etmeye davet etti. Orada bulunan Medineliler'in hepsi bu şartları kabul ederek ona biat ettiler. Bu antlaşmaya İkinci Akabe Biatı denildi. İşte Abdullah b. Revâha da müslüman olup hac mevsiminde Hz. Peygamber'e biat eden Medineliler arasındaydı.⁹ İkinci Akabe Biatı konuşmaları sırasında İbn Revâha'nın Hz. Peygamber'e şöyle dediği rivayet edilmektedir: "Ey Allah'ın Resûlü! Kendin için arzu ettiğin ahdi bizden al. Rabbin için de, arzu ettiğin şartı

koş." Bunun üzerine Hz. Peygamber, "Yüce Rabbim için şartım 'Ona, hiçbir şeyi eş, ortak koşmaksızın ibadet etmeniz, namazı kılmanız, zekâtı vermenizdir.' Kendim için istediğim ise, Allah'ın Resûlü olduğuma şahadet etmeniz; kendinizi, çocuklarınızı ve kadınlarınızı esirgeyip koruduğunuz şeylerden, beni de esirgeyip korumanızdır!" dedi. İbn Revâha "Böyle yaptığımız zaman, bize ne var?" diye sordu. Hz. Peygamber "Cennet var" dedi. Bunun üzerine Medineliler, "Bu kazançlı bir alış-veriştir. Biz, bir daha bunun ne lafını ederiz, ne de lafını etmek isteriz" dediler.¹⁰

Bu antlaşmadan sonra Medineliler, Hz. Peygamber'in emri üzerine, Peygamber'le aralarındaki irtibatı sağlayacak on iki temsilci (nakib) seçtiler. Abdullah b. Revâha bu on iki temsilciden biriydi. Hz. Peygamber bu temsilcilere hitaben "Havariler, İsa b. Meryem'in yanında kavimlerinin kefilisi oldukları gibi, siz de, sizden başkalarının kefillerisiniz. Ben de kavimimin (muhacirlerin) kefiliyim!" buyurdu.¹¹ Bu temsilciler Medinelilerin ileri gelenlerinden, bilgili, akıllı, okuryazar ve saygın kişilerindendi.¹² Abdullah b. Revâha'nın bu şekilde nakib olarak seçilmesi, onun gerek kabilesi tarafından gerekse Resûlullah tarafından kabul gören bir şahsiyet ve insanlar arasında yüksek bir mevkie sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Evs ve Hazreç kabilesine mensup fertlerin İslâm'ı benimsemeleri ile birlikte düşman olan iki kabile arasındaki olaylar da son buldu ve onlar Allah için kardeş olmaya başladılar. Kays'ın kız kardeşi Leyla bint Hatim de İslâm'ı benimsedi ve Resûlullah'a biat eden ilk kadın oldu.¹³ Abdullah'ın kız kardeşi Revâha kızı Amre de müslüman oldu ve İslâm dinine giren Beşir b. Sa'd ile evlendi. Amre aynı zamanda Numan b. Beşir'in annesidir.¹⁴

Akabe biatları (621) ile birlikte Kureys'liler, müslümanların kendilerine bannabilecek, hicret edebilecek bir yer bulduklarının farkına vardılar ve müslümanlara daha fazla eziyet etmeye başladılar. Bu yüzden müslümanlara Medine'ye hicret etme izni

⁸İbn Hacer el-Askalanî, Ahmed b. Ali, Fethu'l-Bârî, I-XIII, Beyrut ts., IX, 22.

⁹İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdulmelik b. Hişâm, es-Siretu'n-Nebeviyye, (thk. Mustafa es-Sekkâ v.dğr.), I-IV, Kahire 1936, II, 70-72; et-Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk, (thk. Muhammed Ebû'l-Fadl İbrahim), I-XI, Beyrut 1967, II, 355-357.

¹⁰İbn Hişâm, a.g.e., II, 81-86; Algül, Hüseyin, İslâm Tarihi, I-IV, İstanbul 1997, I, 259-263.

¹¹et-Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, Câmi'u'l-Beyân fi Te'vili'l-Kur'an, I-XXX, Beyrut 1405, XI, 35-36; İbn Kesir, Ebû'l-Fida İsmail b. Ömer, Tefsiru'l-Kur'an'ı'l-Azîm, I-IV, Beyrut 1401, II, 392; Köksal, M. Asım, Hz. Muhammed (a.s.) ve İslâmiyet, I-XI, İstanbul 1981, (Mekke Dönemi), s. 386.

¹⁰İbn Hişâm, a.g.e., II, 75-88.

¹¹Köksal, a.g.e., (Mekke Dönemi), s. 388

¹²İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 337.

¹³İbn Sa'd, a.g.e., VIII, 361.

¹⁴el-Belâzuri, Ahmed b. Yahya b. Câbir, Ensâbu'l-Eşraf, (thk. Muhammed Hamidullah), Kahire 1987, I, 257.

verildi.¹⁵ Müslümanlar Mekke'den Medine'ye hicret etmeğe başladılar. Hz. Peygamber de Mekke'de bir süre kaldıktan sonra Medine'ye hicret ettiler. Hz. Peygamber Medine'ye varınca Medineli müslümanlar onu coşkulu bir şekilde karşıladılar. Mü'minlerden her biri Hz. Peygamber'i kendi evinde ağırlamak istedi ve bu konuda yarışmasına hareket etti. Kimisi Resûlullah'ı misafir edebilmek için devesinin önüne geçiyor, kimisi de Hz. Peygamber'e ısrarda bulunuyordu. Deve Hazreç kabilesinden Haris oğullarının evlerinin hizasına geldiğinde Sa'd b. er-Rebi', Harice b. Zeyd ve Abdullah b. Revâha, Haris oğullarından bazı kişilerle birlikte "Ey Allah'ın Resûlü! Bize buyur! Sayıca çoğuz, mal ve silah bakımından hazırız, düşmanlarına karşı seni koruyup savunacak güç ve kuvvete sahibiz" dediler. Fakat Hz. Peygamber onlara "Devenin yolunu açınız! Nereye çökeceği ona emredilmiştir" diyordu.¹⁶

Hz. Peygamber Medine'ye hicretinden beş ay sonra Mescidin yapılmakta olduğu sıralarda, Mekke'li Muhacirler ile Medineli müslümanları (Ensâr) kardeş yaptı.¹⁷ Resûlullah, bu arada kahramanlık ve süvariliğiyle tanınan Abdullah b. Revâha ile Mikdad b. el-Esved'i kardeş yapmıştı.¹⁸ Böylece diğer müslümanlar gibi Abdullah ile Mikdad da Allah için birbiriyle yardımlaşan iki kardeş oldular.

Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicret etmesinden sonra Abdullah, Hz. Peygamber'in en yakın arkadaşlarından biri oldu. İslâm'ın getirdiği prensipleri hayatında tatbik eden şâir, bir yandan da etrafındakileri İslâm'a kazandırmak için gayret sarf ederek İslâm'ı tebliğ ediyordu. Meşhur zahit Ebû'd-Derda'nın müslüman olması için geliştirdiği taktik ilgi çekicidir. Şâir, anne tarafından kardeşi Ebû'd-Derda'nın, bütün aile fertlerinin müslüman olmasına rağmen İslâm'a henüz girmemesi karşısında üzüliyordu. Sunduğu birçok teklifin kabul görmemesi üzerine yeni bir yola başvurdu: Bir gün, onun evde olmayışından faydalanarak eline keseri alıp Ebû'd-Derda'nın putunu kırdı. Ebû'd-Derda'nın hanımı, kocası evine döndükten

sonra şâirin yaptıklarını anlatınca "Eğer bu putta bir hayır olsaydı kendisini korurdu" dedi ve müslüman olmak için Hz. Peygamber'in yanına gitti.¹⁹

Kılıç ile cihad izni verilmeden önce gücü yetenlerin dil ile cihad ettikleri, adeta bu konuda yarıştıkları görülmüştür, Abdullah b. Revâha dil ile cihad eden, bu uğurda şiirler yazanların öncülerindendir.²⁰ Müslüman olmakla birlikte tanıştığı yeni dünya görüşü ve değerler sistemi Abdullah b. Revâha'nın önüne engin ufuklar açmış ona şiirde yeni temalar işleme imkanı sağlamıştır.

Hz. Peygamber, Kureyşli müşrikleri hicvetme görevini üç şâirine; Hassan b. Sâbit, Ka'b Malik ve Abdullah b. Revâha'ya vermişti. Nitekim bir defasında Ebû Süfyan'ın Hz. Peygamber'i hicvettiği haberi duyulduğunda gerek Abdullah b. Revâha gerekse Ka'b b. Malik Resûlullah'dan izin isteyerek Ebû Süfyan'ı hicveden şiirler yazmışlardı. Hassan b. Sâbit ile Ka'b b. Malik gelişen olaylara uygun olarak Kureyşlileri eleştiriyor, onların kötülüklerini, ayıplarını (mesalib) şiirleriyle ortaya koyuyorlardı. Abdullah b. Revâha ise Kureyşlileri kafir olduklarından dolayı ayıplıyordu. Küfürden daha kötü bir şey olmadığını şiirleriyle anlatmaya çalışıyordu. Kureyşliler müslüman olmadan önce Hassan ve Ka'b'ın sözlerini sert buluyorlardı. Ne var ki müslüman olduktan sonra Abdullah'ın sözlerinin daha sert olduğunu kavriyorlardı.²¹

Abdullah b. Revâha'nın şiirleri, hem Hz. Peygamber hem de diğer müslümanlar tarafından takdir edilmiş ve dilden dile dolaşmıştır. Nitekim Kuba mescidinin inşası sırasında Hz. Peygamber de yardım edenler arasındaydı. Sahâbe, mescidin inşası sırasındaki yorgunluklarını gidermek için onun,

"Mescidlerle ilgilenen, Kur'an'ı ayakta ve otururken okuyan/ Geceyi uyumayarak, toz ve topraktan duvarın (yükseldiğini) gören felah buldu" şiirini okuyorlardı. Hz. Peygamber'in de bunlara katıldığı rivayet edilir.²²

¹⁵İbn Hişâm, a.g.e., II, 140; Semhûdî, Nureddin Ali b. Ahmed, Vefau'l Vefa bi Ahbari Dan'l Mustafa, I-IV, (thk. M. Muhyiddin Abdulhamid), Beyrut 1984, I, 259.

¹⁷İbn Abdilberr, Ebû Ömer Yusuf b. Abdillâh b. Muhammed, el-İsti'âb fi Ma'rifeti'l-Ashâb, (thk. Ali Muhammed el-Becâvî), I-IV, Beyrut 1992, I, 42; Köksal, I, 109.

¹⁸İbn Hacer, el-İsâbe, IV, 83; Kassâb, a.g.e., s. 29.

¹⁹İbn Sa'd, a.g.e., VII, 391; Köksal, a.g.e., II, 68; Furat, Ahmed Subhi, Arap Edebiyatı Târihi Başlangıcından XVI. Asra Kadar, İstanbul 1996, I, 124.

²⁰eş-Şuvey'r, Muhammed b. Sa'd, Abdullah b. Revâha Raidu Şi'ri'l-Cihadi'l-İslâmî, Riyad 1403, s. 14.

²¹İsfahânî, Ebû'l-Ferec Ali b. Hüseyin, Kitabu'l-Eğâni, I-XXIV, Beyrut ts., XVI, 231.

²²Şiirin farklı ifadeleri hakkında bkz. İbn Hişâm, a.g.e., II, 142; Semhûdî, a.g.e., I, 254; Şuvey'r, a.g.e., s. 149; Furat, a.g.e., I, 127.

Abdullah b. Revâha, Hz. Peygamber ve İslâm uğruna her türlü ezaya katlanmaya hazırdı. Resûlullah'ı savunmak için Medine'nin ileri gelenleri ile tartışmaya girebiliyordu. Hz. Peygamber Bedir gazvesinden önce bir gün Fedek dokuması kadifeden kaplı saçaklı palan vurulmuş bir merkebe bindi ve henüz çocukluk çağında bulunan Üsâme b. Zeyd'i tergisine alarak Haris b. Hazreç mahallesindeki evinde hasta bulunan Sa'd b. Ubade'yi ziyarete gitti. Giderken Abdullah b. Übeyy b. Selûl'ün de içinde bulunduğu bir meclise uğradı. Bu mecliste müslümanlardan, puta tapan müşriklerden, yahudilerden karışık bir takım kimseler vardı. Abdullah b. Revâha da bu mecliste bulunuyordu. Hayvanın kaldırdığı toz duman, meclisi kaplayınca Abdullah b. Übeyy kaftanıyla burnunu kapadı. Sonra "Bizim üzerimizi tozlatmayınız" dedi. Resûlullah onlara selam verdi. Sonra orada durup merkepten indi, onları İslâm'a davet etti ve onlara Kur'an okudu. Bunun üzerine Abdullah b. Übeyy "Be adam! Bu söylediklerin gerçekse bunlardan daha güzel bir şey olamaz. Fakat bizim meclisimize gelip de bizi bununla rahatsız etme. Kendi evine git, sana gelen olursa, ona anlat" dedi. Bunun üzerine Abdullah b. Revâha "Ya Resûlallah! Sen, bizim meclislerimize her zaman teşrif buyur. Allah'ın bize ikram ettiği, doğru yola kavuşmamıza sebep kıldığı bu sohbetini ve Kur'an-ı Kerim'i dinlemekten biz vallahi çok hoşlanıyoruz" dedi. Bunun üzerine müslümanlarla müşrikler ve yahudiler sövüşmeye başladılar. Hatta birbirlerini öldürmeye kalkıştılar. Hz. Peygamber ise onları hep teskin etmeye çalıştı. Sonra da merkebine binip Sa'd b. Ubade'nin evine gitti.²³ Bu olayda görüldüğü gibi Abdullah b. Revâha, o dönemde Medine'nin liderliğine oynayan Abdullah b. Übeyy'e karşı çıkarak bir sahabinin gösterebileceği en iyi fedakârlık örneğini gösterebilmiş ve Akabe biatlarında verdiği sözün arkasında durduğunu ispatlamıştır. Yine o, İslâm'ın savunması için yapılan tüm savaşlara katılarak cesaret ve kahramanlığını göstermiştir. Zira o, Bedir, Uhud, Hendek, Hudeybiye, Hayber ve Umretu'l-Kaza seferlerine katılmıştır.

3. Bedir Savaşı'ndaki Tutumu ve Cesareti

Hicretten sonra müslümanları Medine'de de rahat bırakmayan, tehdit mektuplarıyla şehirde huzuru bozan, yakın yerlere kadar gelerek yağmacılıkla mal emniyetini sarsan Kureyş müşrikleri savaşa hazırlanıyorlardı. Bunun için hicretin 2. yılında (624) Ebû Süfyan idaresinde büyük bir ticaret kervanını Şam'a gönderdiler. Elde edilecek gelir ile silahlarını ve kuvvetlerini iyice arttırmak istiyorlardı. Hz. Peygamber, bunu haber alınca ashabını topladı ve kervandaki malların çokluğunu, buna karşılık muhafız sayısının azlığını onlara anlatarak bu kervanı Mekke'ye dönerken uğrayacağı Bedir'de ele geçirebileceklerini söyledi ve kendilerini sefere davet etti. Kureyş kervanının durumunu anlamak ve hazırlıklı olmak için sahabileriyle beraber Medine'den çıktı. Müslümanların bu hareketini haber alan Ebû Süfyan, kervanının korunması için Mekke'ye elçi gönderdi. Mekke'de koparılan yaygara üzerine büyük bir müşrik ordusu yola çıkarıldı. Kureyşliler, Ebû Süfyan'ın habercisinden kervanın kurtulduğunu öğrenmelerine ve içlerinden bazılarının savaşa gerek kalmadığını söyleyerek geri dönmelerine rağmen hazırladıkları ordunun büyüklüğü ve gücünü müslümanlara göstermek için yollarına devam ettiler.²⁴ Bu vesileyle müslümanlarla savaşmak, onların birliğini dağıtmak istediler. Savaş maksadıyla yola çıkmayan Hz. Peygamber, Kureyşlilerin bu kötü niyetleri karşısında sahabileriyle görüştü. Onların fikirlerini, düşüncelerini öğrendi. Sahabiler, Hz. Peygamber'e sonuna kadar bağlılıklarını bildirdiler.²⁵

Nihayet her iki topluluk karşı karşıya geldi. Bu arada Hz. Peygamber, Yüce Allah'a şöyle yakarıyordu: "Allah'ım, eğer bu gün bu cemaat yok olursa yeryüzünde sana ibadet edecek bir topluluk kalmayacaktır." Hz. Ebû Bekir ona şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resûlü! Senin bu yakarışından sonra, Rabbin sana va'd ettiğini gerçekleştirecektir." Abdullah b. Revâha da cesareti ve güçlü imanından dolayı içi içine sığmıyor ve kendisini tutamayıp Hz. Peygamber'e şunları söylüyordu: "Ey Allah'ın Resûlü! Sana bir şey söyleyeyim. Allah, vaadini ona hatırlatmaktan daha büyüktür." Bunun üzerine Hz. Peygamber

²³Buhârî, Muhammed b. İsmail, Sahîhu'l-Buhârî, I-VIII, İstanbul ts., "Tefsiru'l-Kur'an", 15 (V, 172-173); "İsti'zan", 20, (VII, 132-133); Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccac el-Kuşeyrî en-Nisâburî, el-Camiu's-Sahîh, I-III, İstanbul 1992, "Kitabu'l-Cihad ve's-Siyer", 40/116; ez-Zebidi, Zeynüddin Ahmed b. Ahmed, Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercümesi, (trc. Ahmed Naim-Kâmil Miras), I-XII, Ankara 1979, XI, 69-72; Köksal, I, a.g.e., 240.

²⁴İbn Sa'd, a.g.e., II, 11-14; İbn Hişâm, a.g.e., II, 257-276; Fayda, Mustafa, "Bedir Gazvesi", DİA, V, 325-326.

²⁵İbn Hişâm, a.g.e., II, 266-267.

ona "Ey Revâha'nın oğlu! Ben, Allah'a vaadini mi hatırlatıyorum? Asla! Çünkü Allah verdiği sözüne asla muhalefet etmez" dedi.²⁶

Savaş Câhiliye Arapları adeti üzere mübareze usulüyle başladı. Müşriklerin safından Utbe, Şeybe ve Velid savaşmak üzere öne çıktılar. Müslümanların safından da Abdullah b. Revâha, Haris'in iki oğlu Avf ve Muavviz ile birlikte meydana abıldılar. Utbe onların kim olduklarını öğrendikten sonra "Bizim sizinle işimiz yok deyip onlarla savaşmadı. "Ey Muhammed, bize kavmimizden bize denk olanları çıkar" dedi. Hz. Peygamber'in emriyle Hz. Hamza, Hz. Ali ve Ubeyde b. Haris onlarla savaşmak üzere meydana çıktılar.²⁷ Aralarında savaş kızışmaya başladı, meydan okuyan üç müşrik de öldürüldü. Savaş bir kaç saat sürdü ve neticede müşrikler arkalarında 70 ölü bir o kadarda esir bırakıp geri kaçtılar ve mağlup oldular. Müslümanlar ise Allah'ın yardımıyla zafere kavuştular.

Hz. Peygamber, Allah'ın kendisine bahşettiği Bedir zaferi müjdesini Medinelilere ulaştırmak üzere Abdullah b. Revâha'yı Medine'nin yukarı yerleşim birimlerine (el-Aliye) Zeyd b. Harise'yi de aşağı yerleşim birimlerine (es-Safile) gönderdi.²⁸ Onlar, Allah'ın müslümanlara verdiği zaferi her yere ulaştırmakla görevlendirilmişlerdi. Abdullah b. Revâha gidip, olayı şöyle anlattı: "Ey Ensâr topluluğu müjdeler olsun. Resûlullah hayattadır. Müşriklerin birçoğu esir edilmiş birçoğu da öldürülmüştür."²⁹ Abdullah ve Zeyd'in müjdeli haberleri Medine'de coşkuyla karşılandı.

Bedir esirleri Medine'ye getirildiğinde Hz. Peygamber bir istişare heyeti topladı ve bu konuda bazı sahabîlerin görüşünü sordu. Hz. Ebû Bekir, esirlerin fidye karşılığı serbest bırakılması, Hz. Ömer ise onların öldürülmesi görüşünde idi. Hz. Ali ve Abdullah b. Cahş'ın görüşleri Hz. Ömer'in görüşüne yakındı. Abdullah b. Revâha ise, "Ey Allah'ın Resûlü! Sen çalı çırpısı bol olan bir vadiye bulunuyorsun. Bu

vadiyi ateşe ver ve onları o ateşin içine at" dedi.³⁰ Bu görüşlerinden dolayı Hz. Peygamber, sahabîlerini kendinden önceki peygamberlerden Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa (a.s.)'ya benzetmiştir. Bir rivâyete göre Hz. Peygamber, Abdullah b. Revâha'yı "Rabb'imiz, onların mallarını yok et, kalplerini sık ki, azabı görünceye kadar inanmasınlar!"³¹ diyen Hz. Musa (a.s.)'ya benzetmiştir.³²

Esirler fidye karşılığında serbest bırakıldıktan sonra Hz. Ömer, Hz. Ali ve Abdullah b. Revâha'nın esirler konusundaki görüşlerini destekleyen Enfâl suresindeki şu âyet-i kerime nazil oldu:³³ "Hiç bir peygamberin, yeryüzünde ağır basmadıkça (kafirlerle karşı ezici bir üstünlük sağlamadıkça), esirlerinin olması doğru değildir. Siz dünya varlığını istiyorsunuz. Allah ise ahireti kazanmanızı istiyor. Allah güçlüdür, hikmet sahibidir."³⁴

4. Uhud Savaşına Katılması ve Hz. Hamza İçin Kaside Yazması

* Bedir savaşından bir yıl sonra hicretin 3. yılında (625) Uhud savaşı meydana geldi. Zira müşrikler Bedir savaşının intikamını almak istiyorlardı. Abdullah b. Revâha bu savaşta da diğer mücahitler ile birlikte cesur bir şekilde savaştı. Ne var ki bu savaş müslümanlar için büyük bir musibet olmuştu. Zira savaş meydanında müslümanlardan birçok kahraman şehid olmuştu. Onlardan biri de Hz. Peygamber'in amcası Hamza b. Abdülmuttalib idi. Savaştan sonra Hz. Peygamber Medine'ye dönünce, Ensârdan Abdüleşhel oğullarının evlerinin yanından geçti. Herkesin kendi ölüleri üzerine ağlayıp, feryat ve figan ettiklerini gördü. Bunun üzerine gözleri yaşardı ve ağlayarak "Ama Hamza için ağlayanlar yoktur" dedi. Bunun üzerine Sa'd b. Muaz, Abdüleşhellerin kadınlarının hazırlanıp, Hz. Peygamber'in amcasının cesedi üzerine ağlamaya gitmelerini emretti. Abdullah

²⁶el-Vakûdî, Muhammed b. Ömer, Kitabu'l-Megâzi, (thk. Marsden Jones), I-III, Beyrut 1966, I, 67.

²⁷Vakûdî, a.g.e., I, 67; Taberî, Tarih, II, 444-445; Es'ad, Mahmud, İslâm Tarihi Tarih-i Din-i İslâm, (sad. Ahmed Lütfi Kazancı ve Osman Kazancı), İstanbul 1995, s. 536. Diğer bir rivayette ise Abdullah b. Revâha'nın yerine Avf zikredilmektedir.

²⁸Taberî, Tarih, II, 458; el-Kilâî, Ebû'r-Rebi' Süleyman b. Musa b. Salim el-Himyari, el-İktifa bima Tadammenehu min Megâzi Resûlillah ve Selaseti'l-Hulefa, II, Beyrut 2000, I, 344.

²⁹el-Halebî, Ali b. Burhaneddin, es-Siretu'l-Halebiyye, I-III, Beyrut 1400, II, 435-36.

³⁰Taberî, Tarih, II, 476; Bkz. İbn Kesîr, Tefsir, II, 326; Vahidî, Esbâbu'n-Nüzûl, (thk. Eymen Salih Şaban), Kahire 1997, s. 197.

³¹Yunus, 10/88.

³²Taberî, Câmiu'l-Beyân, X, 43.

³³Daha geniş bilgi için bkz. Müslim, "Kitabu'l-Cihad ve's-Siyer", 18 (II, 1385); Taberî, Tarih, II, 476-77. el-Cessâs, Ebû Bekir Ahmed b. Ali, Ahkâmü'l-Kur'an, (thk. Muhammed es-Sâdık Karnavî), I-V, Beyrut 1405, IV, 358

³⁴Enfâl 8/67.

b. Revâha da Hamza üzerine ağlamaları için Benî Haris kabilesinin kadınlarını getirdi. Ensâr'ın kadınları gece yarlarına kadar Hamza için ağladılar. Hz. Peygamber mescidin kapısında kadınların Hamza üzerinde ağlamalarını duyunca, onlara "Allah sizden ve çocuklarınızdan razı olsun, evlerinize dönün" dedi. Daha sonra Hz. Peygamber ölümler için bağıra, çağıra yüksek sesle ağlamayı yasakladı.³⁵ Abdullah b. Revâha da Hamza'yı şu güzel kasidesiyle anıyordu:

Gözlerim haklı olarak yaşardı./Ancak ne gözyaşı ne de feryadı figan hiç fayda etmiyor./Allah'ın arslanı Hamza'nın öldürüldüğü söylendiği için ağlıyorum. Zira bu olay hem bütün müslümanları derinden yaraladı/hem de Allah'ın Resûlünü çok kederlendirdi"³⁶

5. Medine'de Emir Olarak Görevlendirilmesi

Ebû Süfyan ve beraberindekiler Uhud savaşından çekildikten sonra "Gelecek yıl Bedirde sizinle buluşup çarpışmağa söz veriyoruz" diye bağıldılar. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Hz. Ömer'e "Evet orada sizinle buluşuruz inşaallah" demesini emretti. Sözleşilen vakit yaklaşınca Hz. Peygamber, Abdullah b. Revâha'yı Medine'ye emir yapıp, Ebû Süfyan ve ordusuyla karşılaşmak üzere Şaban ayında Medine'den ayrıldı. Tam sekiz gece onları sözleştikleri yerde bekledi. Ebû Süfyan da iki bin kişilik Kureyş ordusuyla Mecenne denilen yere gelmişse de o yıl görülen kıtlık ve hayvanların zayıf düşmesini bahane göstererek geri döndü. Hz. Peygamber'in Medine'de bulunmadığı on altı gün boyunca Abdullah b. Revâha Medine'de emirlik yapmıştır.³⁷ Böylece onun yöneticilik yapabilecek kabiliyetinde olduğu bizzat Hz. Peygamber tarafından tescillenmiştir.

5. Benî Mustalık Gazvesine Katılması

Hicretin 5. yılında (627) Mustalık oğullarının reisi Haris b. Ebî Dırar'ın kendi kabilesi ve çevre kabile mensuplarını kuşkırtarak Medine İslâm devletine

karşı bir harekette bulunacağına dair gelen haberlerin doğruluğu anlaşıldığında, Hz. Peygamber 1000 kişilik İslâm ordusuyla bu kabilenin bulunduğu bölgeye hareket etti. Benî Mustalık (Müreysi) gazvesi olarak bilinen bu sefere Abdullah b. Revâha da Resûlullah ile birlikte iştirak etti. Müslümanlar iki aya yakın bir süre Medine'den uzak kaldılar. Bu gazveden dönülürken müslümanlar gece yarısı, insanların uykuda bulunduğu sırada, Akik vadisine eriştiler ve orada konakladılar. Abdullah ise doğrudan Medine'ye geldi. Yolda hiç kimseye rastlamadı, evine yaklaştığı zaman, evinin ortasında bir kandilin yandığını, karısının yanında da, uzun boylu bir insanın uzanıp yatmakta olduğunu gördü. Onu yabancı bir erkek sandığından dizlerinin bağı çözüldü. Herkesten önce Medine'ye girdiğine pişman oldu. Hemen kılıcını kınından sıyrıp her ikisini kılıçla biçmek için, içeri daldı. Sonra birden duraklayıp düşündü. Ayağının ucuyla karısına dokundu. Kadın birden uyandı, heyecanlandı ve çığlık kopardı. Hanımına "Ben Abdullah'ım! Şu yatan kim?" diye sordu. Kadın "O, Rüceyle'dir (veya Rüheyle), geleceğinizi iştmişti. Saçıma taratayım diye çağırmaştım. Vakit geçince yanımda yattı" dedi. Sabah olduğunda İbn Revâha, Hz. Peygamber'i karşılamak için yola çıktı. Hz. Peygamber'in yanına yaklaşınca Hz. Peygamber, Abdullah'ın yüz ifadesinden, onun geceleyin ailesinin yanında hoş olmayan bir durumla karşılaştığını anladı ve Abdullah'tan durumu öğrendi. Bunun üzerine Hz. Peygamber "Geceleyin, kadınların yanına girmeyiniz" buyurdu. Bu Hz. Peygamber'in bu yoldaki ilk yasağı oldu.³⁸

Bu gazve sırasında münafıklar Hz. Aişe'ye iftira bulundular. Hassan b. Sâbit, ifk hadisesine adı karıştırılan Safvan b. Muattal ve kavmi hakkında yergi ifade eden bir şiir yazdığından dolayı Safvan, Hassan b. Sâbit'e giderek yazılan bu şiirin şahsına yapılan bir iftira olduğunu belirtti ve onu kılıçla yaraladı. Bunun üzerine Abdullah b. Revâha'nın anne bir kardeşi Sâbit b. Kays, Safvan'ın üzerine atılarak iki elini tutup ipe boynuna bağladıktan sonra, onu, Haris b. Hazreç oğullarının bulunduğu mahalleye götürdü. Yolda İbn Revâha ona rastladı. Sâbit b. Kays'ten Hz. Peygamber'in onun yaptığı işten haberi olup olmadığını sordu. Sâbit ise Resûlullah'ın haberinin olmadığını söyledi. Bunun üzerine İbn Revâha "Sen

³⁵Vakıdi, a.g.e., I, 315-317.

³⁶İbn Hişam, a.g.e., III, 171; Kilâf, a.g.e., I, 402; İbn Kesir, Ebû'l-Fida İsmail b. Ömer, el-Bidâye ve'n-Nihâye, I-XIV, Beyrut ts., IV, 59; Başka bir rivayette bu şiirin Ka'b. Malik'e ait olduğu söylenmektedir, bkz. İbn Hacer el-Askalanî, el-İsâbe, II, 122.

³⁷Vakıdi, a.g.e., I, 384 - 388.

³⁸Vakıdi, a.g.e., II, 439-440; Köksal, a.g.e., V, 50-51.

cüretkârlık yapıyorsun. Serbest bırak şu adamı!" dedi. Sâbit b. Kays, Safvan b. Muattal'ı serbest bıraktı. Sonra Hz. Peygamber'e gidip durumu anlattılar. Hz. Peygamber de Hassan'ı ve Safvan b. Muattal'ı çağırdı ve onları banıştırdı. Daha sonra Abdullah b. Revâha ifk hadisesi ve bu hadiseye adları kanşan Hassan, Safvan ve Mistah ile ilgili bir şiir yazdı.³⁹ Öyle anlaşıyor ki İbn Revâha bu olayda serinkanlı ve vakur tavır takınanlar arasında yer almıştır.

6. Hendek Gazvesine Katılması

Hicretin 5. yılında (627) Hendek savaşına hazırlık yapmak üzere müslümanlar Selman-ı Farisi'nin görüşü üzerine Medine'nin etrafına hendek kazmaya başladılar. Müslümanları hayra teşvik etmek amacıyla Hz. Peygamber de bizzat kazı işinde görev aldı. Müslümanlar da onunla birlikte gönüllü olarak çalıştılar. Hz. Peygamber'in Hendek (Ahzab) savaşı sırasında hendeğin topraklarını taşıyanlara yardım ederken, toza bulanmış vaziyette ashopla birlikte Abdullah b. Revâha'nın şu şiirini söylediği rivayet edilmektedir:

"Ey Rabbimiz! Senin yardımın olmasaydı biz hidâyete eremezdik. / Ne zekât verir ne namaz kılardık. / Ya Rabbi, düşmanla karşılaştığımızda ayaklarımızı yerinde sabit kıl. / Ve üzerimize sabru sebat ihsan et. / Kâfirler bize saldırdılar. / Onlar fitne çıkarmak istediklerinde biz bundan çekindik."⁴⁰

Müslümanlar hendek kazma işi ile uğraşırken çok ciddi bir açlık çekmişlerdi. Sabah kahvaltısının zamanı gelince müslümanlar, aileleri tarafından onlara gönderilen bir şeyleri atıştırıyorlardı. Bir çok kaynakta yer alan bir rivâyete göre, Beşir b. Sa'd'ın hanımı Amre bint Revâha, kızına bir avuç hurma vererek ona babası Beşir ve dayısı Abdullah b. Revâha'ya kahvaltılık olarak götürmesini söyledi. Kızcağız hurmaları alıp götürdüğünde Hz. Peygamber'le karşılaştı. Hz. Peygamber ona nereye gideceğini ve yanında ne olduğunu sordu. O da babasına ve dayısına kahvaltılık olarak biraz hurma getirdiğini söyledi. Hz.

Peygamber'in hurmaları kendisine vermesini istemesi üzerine o da getirdiği hurmaları Hz. Peygamber'in avucuna boşalttı. Ne var ki Hz. Peygamber bu azıcık hurmayı bir bez üzerine boşalttı ve yanında çalışan birini göndererek hendekte çalışanların tümünü sabah kahvaltısına gelmeleri için davet etti. Bunun üzerine hendekte çalışanların tümü toplanıp hurmalardan yemeğe başladılar. Hendekte çalışanların tümünün doyduğu ve hurmaların hala bitmediği rivâyet olunmaktadır.⁴¹

Hendek savaşı sırasında Benî Kurayza yahudilerinin antlaşmalarını bozdukları haberi Resûlullah'a ulaşınca, Hz. Peygamber, Evs kabilesinin lideri Sa'd b. Muaz'ı, Hazreç kabilesinin lideri Saide oğullarından Sa'd b. Ubade'yi, Haris oğullarından Abdullah b. Revâha ile Avf oğullarından Havvat b. Cübeyr'i Beni Kureyza'ya göndererek onların antlaşmalarına bağlı kalıp kalmayacaklarını öğrenmek istedi. Bu elçiler Benî Kureyza yahudilerinin yurtlarına gittiler. Onları, işittiklerinden de kötü durum ve tutumda buldular.⁴² Hz. Peygamber'in, İbn Revâha'yı böyle bir görevle görevlendirmesi onun kabilesi arasında lider konumunda olduğunu göstermektedir.

7. Hayber'e Komutan, Gözcü ve Tahsildar Olarak Gönderilmesi

Liderleri Ebû Rafi'in öldürülmesinden sonra Hayber yahudileri Üseyr b. Rızam'ı (veya Üseyr b. Zarim) kendilerine reis yaptılar. Üseyr de Arap kabileleri arasında dolaşarak onları müslümanlarla savaşa teşvik etmeğe başladı. Bu haber Medine'ye ulaşınca Hz. Peygamber hicretin 6. yılı Ramazan ayında (Ocak 628) Abdullah b. Revâha'yı üç arkadaşı ile birlikte gizlice Hayber'e gönderdi. Onlardan şehrin durumunu, halkın psikolojisini, ne konuştukları ve oraların stratejik konumunu öğrenmelerini istedi. Abdullah, Hayber'in kenar mahallesine gitti. Arkadaşlarını da muhtelif yerlere gönderdi. Böylece Üseyr ve onun dışındakilerin konuşmalarını dinleyip, üç gün orada kaldıktan sonra, Ramazan ayının sonlarına doğru geri döndüler. Gördüklerini ve duyduklarını Hz.

³⁹İbn Hişâm, a.g.e., III, 317-318.

⁴⁰Buhari, "Meğâzi", 29, 38; Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin b. Ali el-Beyhakî, Sünenü'l-Beyhakî el-Kübrâ, (thk. Muhammed Abdulkadir Ata), I-X, Mekke 1994, VII, 43. Şiirin değişik mısraları için ayrıca bkz. Kassâb, s. 139-140; Erdem, Sargon - Kılıç, Hulusi, "Abdullah b. Revâha", DİA, İstanbul 1988, I, 130.

⁴¹Vakıdî, a.g.e., I, 476; Kilâî, a.g.e., I, 421-22; İbn Kesîr, Ebû'l Fida ed-Dimeşkî, es-Siretu'n-Nebeviyye, I-II, Beyrut t.y., I, 634.

⁴²Vakıdî, a.g.e., II, 459; İbn Hişâm, a.g.e., III, 232; Kilâî, a.g.e., I, 423

Peygamber'e anlattılar.⁴³ Abdullah b. Revâha, titizliği, cesareti, güvenilirliği, çevik hareketliliği ve Hayber'i önceden tanıdığı için bu önemli göreve seçilmiş ve Hayber'e keşif kolu olarak gönderilmişti.

Hicretin 6. yılı Şevval ayında (Şubat 628) Hz. Peygamber, Abdullah b. Revâha'yı, otuz kişilik bir süvari birliğinin başına komutan tayin ederek Üseyr b. Rizam'a karşı Hayber'e yolladı. Hayber'e varan müslümanlar Üseyr b. Rizam'a, kendilerinin savaş istemediklerini ve kendisiyle görüşüp bazı durumları arz etmek istediklerini bildirdiler. Üseyr de müslümanlarla bazı konuları görüşmek istediğini belirtti. Bu olumlu cevap üzerine müslümanlar onun yanına gittiler ve ona "Hz. Peygamber sana iyilik yapma arzusundadır ve seni Hayber'e komutan yapmak istiyor. Senin gelip, kendisiyle görüşmen için bizleri sana gönderdi" dediler. O da bu teklife meyledip, isteklerini yahudilerin onayına sundu. Yahudiler ise çıkmama fikrini benimseyip "Muhammed İsrail oğullarından birisini komutan yapmaz" dediler.

Üseyr, Hz. Peygamber ile görüşmeye hazırlanıp, kendi arkadaşlarına "Hayır. Savaşı oldukça uzattık, devam edecek halimiz yoktur" dedi. Böylece Üseyr otuz kişiyle yola çıktı. Onların her birine de bir müslüman eşlik ediyordu. Hayber'den 6 mil uzaklıkta Kerkereti-Sibar denilen yere gelirlerken, Üseyr pişman oldu. Müslümanlar da onun pişman olduğunu anladılar. Üseyr gizlice elini kılıcına atınca, müslümanlardan Abdullah b. Üneys onu gördü ve ona doğru atını koşturup, ona "Ey Allah'ın düşmanı hıyanet etmeye mi niyetlendin?" dedi. Böylece Üseyr'in taraftarlarıyla müslümanlar arasında bir çarpışma meydana geldi. Üseyr, Abdullah b. Üneys'i kafasından yaraladıktan sonra öldürüldü. Onun arkadaşlarının çoğu da müslümanlar tarafından öldürüldü. Hz. Peygamber, Abdullah b. Revâha ve arkadaşlarını Seniye denilen yerde karşılayarak "Allah sizleri zalim olan topluluktan kurtardı" dedi.⁴⁴

Daha sonra Abdullah b. Revâha, Hayber'in vergiye bağlanması için Resûlullah tarafından gönderilmiş, kendisine teklif edilen rüşveti bir kenara iterek görevini örnek olacak bir şekilde İslâm devleti lehine gerçekleştirmişti. Abdullah b. Revâha, her yıl

Hayber'e gelir, yetişen mahsulü takdir eder, sonra yansını onlardan alırdı. Hayberliler, bir yandan Abdullah'ın takdirdeki aşırı hassasiyetini Resûlullah'a şikâyet ettiler. Diğer yandan Abdullah'a rüşvet teklif ettiler. Abdullah ise onlara şöyle dedi: "Ey Allah'ın düşmanları! Bana haram mı yedirmek istiyorsunuz? Allah'a yemin ederim ki, benim için insanların en sevgilisi olan zatın katından size geldim; buna karşılık sizin topluluğunuzdan ise, maymun ve domuzlardan daha fazla nefret duymaktayım. Fakat size karşı nefretim ve ona karşı olan sevgim, beni, hiçbir zaman size karşı adaletsizliğe sürüklemeyecektir." Bunun üzerine Hayberliler "Gökler ve yer, adaletle kaimdir" diye karşılık verdiler.⁴⁵

Abdullah b. Revâha önce hurma mahsulünü takdir edip ikiye böldükten sonra istediklerini almakta yahudileri serbest bıraktı. Bunun üzerine yahudiler "Bu hakkaniyete uygun bir taksimdir. Ve gökler ve yer bununla kaimdir" dediler.⁴⁶ Abdullah b. Revâha, bu hareketiyle diğer dinlerden olan insanlara İslâm'ın adalet anlayışını göstermiştir. Müslüman memurlara da görevini en iyi yerine getiren örnek biri olarak gösterilmiştir.

8. Umretü'l-Kaza Seferinde Mekke'ye Şiir Söyleyerek Girmesi

Hz. Peygamber hicretin 6. senesinde (628) umre yapmak niyetiyle yola çıkmış ise de Mekkelilerin engel olmaları nedeniyle bu ibadeti yerine getirmek bir sonraki yıla bırakılmış ve bu durum Hudeybiye barış antlaşması metnine kaydedilmişti. Abdullah b. Revâha da bu sefere katılanlardan ve Hz. Peygamber'e biat edenlerden biriydi.

Hicretin 7. yılı Zilkade ayında (Mart 629) Hz. Peygamber, Hudeybiye barışında hazır bulunan herkesin umrelerini kaza etmelerini ve hiç kimsenin geride kalmamasını emretti. Hayber'de şehid olan veya başka nedenlerle ölenler hariç hiç kimse umre yapmaktan geri kalmamıştı. Hz. Peygamber ve ashâbı kılıçlarıyla, tekbir sesleriyle Mekke'ye girdiklerinde, Resûlullah'ın devesinin yularını Abdullah b. Revâha

⁴³Vakıdî, a.g.e., II, 566.

⁴⁴Vakıdî, a.g.e., II, 566-567; İbn Sa'd, a.g.e., II, 92; Şakir, a.g.e., I, 137-140.

⁴⁵el-Belâzuri, Ahmed b. Yahya b. Câbir, Futûhu'l-Buldan, (thk. Ridvan Muhammed Ridvan), Beyrut 1987, s. 37-40 (trc. Mustafa Fayda, Ankara 1987, s. 34-35)

⁴⁶Belâzuri, a.g.e., s. 41 (Türkçesi: s. 37); ayrıca bkz. Vakıdî, a.g.e., II, 691.

tutuyordu ve şu şiiri söylüyordu:

"Ey kâfirler! Resûlullah'ın yolundan çekilin./ Hayrın tümü Allah'ın elçisindedir. /Ey Allah'ım! Ben onun söylediklerine inandım. Allah'ın haklının, onu kabul etmede bulunduğunu biliyorum. /Biz sizinle (Kur'an'ı) inkâr edişiniz dolayısıyla çarpıştığımız gibi onun sözlerini (farklı şekilde) tevil ettiğiniz için de çarpıştık. /Bu öyle bir çarpışma ki kafayı boynundan uzaklaştırıyor./ Samimi dostu dostundan ürkütüyor"⁴⁷

H. Ömer, "Ey Revâha'nın oğlu Resûlullah'ın huzurunda, Allah'ın Haremünde mi bu şiirleri söylüyorsun" dedi. Hz. Peygamber ona "Ey Ömer! Bırak onu okusun. Allah'a and olsun ki, onun şiirleri müşrikler üzerinde oklardan daha etkilidir"⁴⁸ buyurdu. Hz. Peygamber ve müslümanlar böylece Mekke'ye girdiler ve Beytullah'ı tavaf ettiler.

9. Mute'de İslâm Ordusuna Komutanlık Etmesi ve Şehid Olması

H. Peygamber'in hükümdarları İslâm'a davet için gönderdiği mektuplardan biri, Bizans imparatorunun himayesinde bulunan Busra emiri Şurahbil b. Amr'a gönderilmişti. Hz. Peygamber'in buraya gönderdiği mektup, Haris b. Ümeyr tarafından götürülmüş ve bu elçi öldürülmüştü. İslâm elçisinin öldürülmesi affedilecek bir hadise değildi. Bunun üzerine Hz. Peygamber hicretin 8. (630) yılının Cemaziyelevvel ayında üç bin kişiden meydana gelen bir askeri birlik tertip etti. Azatlısı Zeyd b. Harise'yi bu orduya komutan tayin etti ve "Muharebede Zeyd şehid olursa yerine Cafer b. Ebî Talib geçsin. O da şehid olursa Abdullah b. Revâha onun yerini alsın. O da şehid olursa asker kimi isterse onu kendine emir tayin etsin" dedi.⁴⁹

İslâm askeri önce Cüf denilen yerde toplandı. Hz. Peygamber onlara beyaz bir sancak vererek

Seniyyetu'l-Veda' denilen yere kadar uğurladı. Abdullah b. Revâha, müslümanlarla vedalaşırken ağladı. Ona niye ağladığı sorulduğunda, o "Dünyayı sevdiğim ve sizleri özleyeceğim için ağlamadığımı teyit ederim. Fakat ben Resûlullah'ın şu âyeti okuduğunu işittim: 'İçinizden oraya (Cehenneme) varmayacak hiç kimse yoktur. (Oraya varmaları), Rabb'inin üstlenmiş olduğu kesin bir hükümdür."⁵⁰ Ben bu ateşe uğradıktan sonra nasıl çıkacağımı bilmiyorum", cevabında bulundu. Sonra şu anlamdaki beyitleri okudu:

"Bense Rahman'dan mağfiret dilerim/Bir de köpüklü kanlar fışkırtacak şekilde bir darbe/Yahut bağırsak ve diğer organları/ delip geçen bir hançer yarası/ Ta ki kabrimin yanında geçip gidenler/ "Allah bu gaziye doğru yolu göstermiş o da doğru yola ermiş, desinler." Resûlullah ile vedalaştıktan sonra ise şu anlamdaki beyti okudu:

"Hurmahğın yanında vedalaştığım kişiye selam olsun,/ o en hayırlı uğurlayıcı ve dosttur."⁵¹

Şurahbil, İslâm askerinin hareketini işitince Bizans Kayser'inden yardım istedi. Şam'da bulunan Rum askerleriyle Kayser'e bağlı "Lahm, Cüzam, Beliyy, Behrâ" Araplarından meydana gelen büyük bir ordu meydana geldi. İslâm askeri Ma'an'a vardıklarında yüz bin kişiden fazla bir ordunun hareket ettiği duyuldu. Müslümanlar bu haberi işitince kararsız kaldılar. İki gün Ma'an'da kalarak ne yapacaklarını konuştular. Müslümanlar, "Resûlullah'a mektuplar yazarak düşman sayısının çokluğunu bildirelim, o bize yardıma asker göndersin yahut emir versin emrini yerine getiririz" diye konuştular. Abdullah b. Revâha onları cesaretlendirdi ve şöyle bir konuşma yaptı: "Siz şehidlik derecesini isteyerek buraya geldiniz. Sizin düşmanla karşılaşmaktan iğrenmeniz, şehidlik derecesini istemenizle telifi kabil olmayan bir düşüncedir. Vallahi biz, insanlarla ne sayı çokluğu ne silah çokluğu, ne binek çokluğu ile savaşınız. Biz ancak Allah'ın bizi şerefliendirdiği dinin kuvvetiyle savaşıyor ve galip geliyoruz. Düşmanla karşılaşmak üzere ilerleyiniz, bu savaşımızda ya zafer kâzanacağız yahut şehid düşeceğiz" dedi. Askerler Allah adına and ederek Abdullah'ın sözlerinin doğru olduğunu tasdik ederiz, dedikten sonra düşmanla karşılaşmak üzere ilerlediler. Abdullah ilerlerken, bindikleri atları öven

⁴⁷İbn Hişâm, a.g.e., IV, 13; Taberî, Tarih, III, 24; İbnü'l-Esir, İzzuddin Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cezerî, el-Kâmil fi'l-Tarih, (thk. C. J. Tornberg), I-XII, Beyrut 1982, II, 227; krş. Vâkidi, a.g.e., II, 736; Furat, a.g.e., I, 125.

⁴⁸İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed el-Cevzî, el-Muntazam fi Tarihî'l-Ümem ve'l-Mulûk, (thk. Muhammed Abdulkadir Ata v.dğr.) I-XVIII, Beyrut 1992, III, 306; Halebî, II, 784; İbn Hacer el-Askalanî, el-İsâbe, IV, 85.

⁴⁹İbn Sa'd, a.g.e., II, 128. Şia, ilk komutanın Cafer b. Ebî talib olduğunu iddia etmektedir. Bkz. İbn Ebî'l-Hadid, Ebû Hamid İzzuddin Abdulhamid b. Hibetullah el-Medâinî, Şerhu Nehci'l-Belâğa, (thk. M. Ebû'l-Fadl İbrahim), I-XX, Beyrut 1987, XV, 62.

⁵⁰Meryem, 19/71.

⁵¹Taberî, Tarih, III, 37; İbnü'l-Esir, el-Kâmil, II, 234-235.

bir şiir okuyordu.⁵²

Abdullah'ın terbiyesinde yetişen ve onun devesinin terkesine binerek bu sefere katılan Zeyd b. Erkam, şâirin bir gece yoluna devam ederken şu beyitleri okuduğunu söyler:

"Ey Sevgili, Hisa* mevkiinde dört günlük yol yürüdükten / bana yol eşyayı verip yükümü yükledikten sonra./Hoşça kal, zemmedilmekten uzak olarak yaşa/ Artık ben geri dönerek aileme kavuşacak değilim./ Müslümanlar geldiler, onlar beni arzu edilir bir halde hoşça yaşamak üzere Şam toprağında bıraktılar./ Sen bütün yakın akraba ve kardeşlik bağların kesilmiş olduğu halde Rahman'a yakın bir tarzda yaşayacaksın, / defnedildikten sonra, benim için orada hurma ve sair ağaçların bitip bitmemesinin önemi yoktur. Çünkü gömüldüğüm toprağın aşağı tarafı nemlidir. Yani hoş ve latiftir."

Bu beyitleri işittikten sonra Zeyd b. Erkam ağlamağa başladı. Abdullah b. Revâha, Zeyd'e bir kırbaç savurarak "Ey ahmak niçin ağlıyorsun? Allah bana şehidlik derecesini ihsan edecek, sen de eğerin iki çatalı arasında oturarak memleketine döneceksin" dedi.⁵³ İslâm ordusuyla birlikte yollarına devam ettiler.

Yüce Allah'a tevekkül ederek ilerleyen İslâm askerleri, Mute'de yüz bin kişilik düşman askeriyle karşılaştılar ve onlarla savaşmaya başladılar. Zeyd b. Harise hemen sancağı alıp harbe girdi. Müslümanlar onun etrafında saf bağlayıp durdular. Zeyd mızrakla vurulup şehid oldu. Onun yerine Cafer b. Ebî Talib geçti. O da çarpışarak şehid düştü. Sıra Hz. Peygamber'in emri ile bayrağı taşıyacak Abdullah b. Revâha'ya gelmişti. Atı üzerinde bekliyordu, küçük bir tereddütten sonra

"Ey nefis (im) yemin ettim; muhakkak ölüme gideceksin; İnsanlar gürültü yapsa, kulakları cınlatılsa da ya ölecek ya da öldürüleceksin. /Dünya hayatına uzunca daldın; sen sadece kırbada bir tanesin. / Ey nefis şehid edilmezsen öleceksin; bu duçar olduğun ölüm anıdır. /İstediğin şey eline geçti; (senden önce şehid olan iki kişinin) yaptığını yaparsan hidayete erersin" şiirini okuyarak atıldı. Sonra atından inerek

düşmanla çarpıştı.⁵⁴

Rivâyet olunduğuna göre, Abdullah üç gündü yemek yememişti. Amcası oğlunun verdiği bir et lokmasını ağzına alıp çiğnemekle meşgulken Cafer'in şehid olduğu haberini ulaştırdılar. "Ey nefis, Sen hala dünyadasın" dedikten sonra hemen et parçasını ağzından çıkarıp attı, sancağı eline alarak harbe girdi.⁵⁵ Elinin parmaklarından birine bir kılıç değdi, kesildi. Hemen atından inerek kesilmiş parmağını ayağının altına aldı, çekti, kopardı. "Sen nihayet kanayan bir parmak değil misin?/ Başına gelen de Allah yolunda gelmiş değil midir?" dedi. Sonra şehid oluncaya kadar çarpıştı.⁵⁶

Hz. Peygamber, daha İslâm ordusu Mute'deyken Zeyd b. Harise, Cafer b. Ebî Talib ve Abdullah b. Revâha'nın Mute'de şehid olduklarını Medine'deki ashâbına duyurdu. Onların her birinin adını anarak Cennet'te altın bir taht üzerinde olduklarını, rüyâda görür gibi gördüğünü ancak Abdullah'ın, sancağı devralırken geçirdiği tereddütten dolayı, onun tahtını arkadaşlarınınkinden engin ve eğri olarak gördüğünü söyledi. Daha sonra onların bağışlanması için Allah'a yalvardı.⁵⁷

10. Abdullah b. Revâha'nın Şahsiyeti

Abdullah b. Revâha, İslâm'ı benimsedikten sonra samimi bir müslüman olarak yaşamını sürdürmüştür. Birçok müslümanın yapamadığı ibadetleri ifa etmiştir. En sıcak günlerde Resûlullah ile birlikte oruç tutmuştur. Bu konuda anné bir kardeşi Ebû'd-Derda şöyle der: "Vallahi, Hz. Peygamber'in seferlerinden birinde pek sıcak bir günde onunla beraber bulunduğumuzu hatırlarım. Öyle ki insan sıcaklığın şiddetinden elini başına koymak zorunda kalırdı. O gün Hz. Peygamber ile Abdullah b. Revâha'dan başka oruç tutanımız yoktu."⁵⁸

⁵⁴İbn Hişam, a.g.e., IV, 21; Taberî, Tarih, III, 39-40; Furat, a.g.e., I, 126.

⁵⁵Taberî, Tarih, III, 40; İbn Ebî'l-Hadid, a.g.e., XV, 70.

⁵⁶Mahmud Es'ad, a.g.e., s. 696-98

⁵⁷İbn Ebî'l-Hadid, a.g.e., XV, 69; Ebû Nuaym el-İsbehanî, Ahmed b. Abdillâh, Hilvetu'l-Evliya ve Tabakatu'l-Esfiya, I-X, Beyrut 1405, I, 120. Abdullah b. Revâha'nın mezan diğer iki komutan arkadaşı ile birlikte Mute'den 3 km uzaklıkta bulunan bir köydedir. Cemil Sultan, Abdullah b. Revâha Emirun Şehidun ve Şairun ala Seririn min Zehebin, Beyrut 1987, s. 50.

⁵⁸Müslim, "Kitabu's-Sıyam", 17/109 (I, 790).

⁵²Taberî, Tarih, III, 37-38. (Türkçesi: Milletler ve Hükümdarlar Tarihi, trc. Zâkir Kadiri Ugan-Ahmet Temir, İstanbul 1992, V, 645-647.)

⁵³Taberî, Tarih, III, 38-39 (Türkçesi: V, 647-648)

Namazlarını vaktinde kıldığından dolayı Hz. Peygamber onu şu sözleri ile övmüştür: "Allah, Revâha'nın oğluna rahmet etsin. Her nerede olursa olsun namaz vakti girdiğinde devesini çöktürür, namazını kılardı."⁵⁹ Yine Abdullah, evine her girişinde iki rekat ve evinden her çıkışında iki rekat namaz kılardı. Samimi arkadaşlarıyla karşılaştığında "Buyurun oturalım, Rabbimize bir anlık iman edelim" diyerek dostlarıyla Allah'ın emir ve yasakları konusunda sohbet ederdi. Bu yüzden de Resûlullah'ın "Allah, Revâha'nın oğluna rahmet etsin. Zira o, meleklerin hazır olmak için yarışıp gıpta ettikleri meclisleri seviyor"⁶⁰ şeklindeki övgüsüne nail olmuştur.

Onunla ilgili aktarılan önemli rivâyetlerden biri de şudur: Abdullah b. Revâha'nın siyahi bir cariyesi vardı. Bir defasında öfkelenildiğinden cariyeye bir tokat attı. Hemen ardından cariyeye haksızlık ettiğini anladı. Bunun üzerine pişman oldu. Hz. Peygamber'e gelerek durumu anlattı. Hz. Peygamber cariyenin inanmış bir kadın olduğunu söyleyerek Abdullah'ı azarladı. Bunun üzerine Abdullah cariyeyi azat etti ve işlediği günaha kefarete olsun diye o cariyeye evlendi.⁶¹ Cariyelerle evlenmenin iyi karşılanmadığı bir toplumda Abdullah'ın bu evliliği gerçekleşmesi, onun hürriyet ve adalete ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

11. Abdullah b. Revâha'nın Şiirine Genel Bakış

Abdullah b. Revâha, muhadramun şâirlerinden olup sanatını yalnız Hz. Peygamber'i ve İslâm dinini savunmak, müşrikleri hicvetmek yolunda kullanmıştır. Resûlullah'ın onun için söylediği bilinen, "Şiirleri müşrikler üzerinde oklardan daha etkilidir" cümlesi onun şâirlik kudreti, "Şüphe yok ki kardeşiniz batıl ve boş söz söylemez" cümlesi ise kişiliği hakkındaki görüşleri yansıtmaktadır.⁶²

⁵⁹ ez-Zehebî, Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman, Mizanü'l-İtidâl fi Nakdi'r-Ricâl, (thk. Ali Muhammed-Adil Ahmed), I-VIII, Beyrut 1995, VII, 92.

⁶⁰ İbn Hacer el-Askalanî, el-İsâbe, IV, 83-84. Taberî, Câmiu'l-Beyân, II, 378-379; İbn Asakir, Ebû'l-Kasım Sikatüddin Ali b. Hasan b. Hibetullah, Tarihu Medineti Dimaşk, Dimaşk 1982-1996, XXVIII, 90-91; Kassâb, a.g.e., s. 24.

⁶¹ Erdem-Kılıç, "Abdullah b. Revâha", DİA, I, 129.

⁶² Bkz. İbn Sa'd, a.g.e., III, 528; İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed el-Kûfî, Musannefu İbn Ebî Şeybe, I-VII, Riyad 1409, VII, 277.

Şuara suresinin son âyetinin onun şiirle ilgili bazı endişeleri üzerine nazil olduğu rivayet edilmiştir. İbn Sa'd'ın yazdığına göre, Abdullah b. Revâha Şuara suresinin, "Şâirlere sapıklar uyar; onların her vadide şaşkın şaşkın dolaştıklarını ve gerçekte yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmez misin?" mealindeki 224-226 âyetleri inince, "Allah benim de şâir olduğumu biliyor, demek ki ben de onlardanım" diyerek teessürünü belirtmiş; bunun üzerine "Ancak iman edip iyi işler yapanlar müstesna." şeklinde başlayan 227. âyet-i kerimesi nazil olmuştur.⁶³ Bunun yanında Hz. Peygamber'in de, Hassan b. Sâbit, Ka'b b. Malik ve Abdullah b. Revâha'nın yazdıkları şiirleri hikmet olarak değerlendirdiği gelen rivayetler arasındadır.⁶⁴ Gerek yukarıdaki âyet-i kerime gerekse Resûlullah'ın böylesi açıklamaları Abdullah b. Revâha ve onun düşüncesinde olan şâirlerin şiir ile ilgili endişelerini gidermiştir. Onlarda, Câhiliye döneminden farklı bir şiir anlayışı geliştirmiştir.

Abdullah b. Revâha'da yeni bir şiir zevki ve duygusu ile karşılaşırız. O adeta Câhiliye devrinde şâirlerde hâkim olan düşünce, duygu ve gayeleri terk etmiştir. Mesela övmek, hicvetmek, karşı kabilenin kötü yönlerini sayıp dökmek ve benzeri şeyler onda görülmez. Müslüman olduktan sonra, kabilenin şan şerefi artık onu ilgilendirmemektedir, bunun yerine Allah'ın kendisini İslâm'a yöneltişini (hidâyet) bir şeref olarak telakki etmektedir. O bu sayede cehaletin karanlıklarından sıyrılmış, küfrün karanlık örtüsünden uzaklaşmıştır. Şâir, bu büyük değişikliği Allah'ın eseri ve lütfü olarak görmektedir. Şahsi kusurlar ve meziyetler de artık onu ilgilendirmemektedir. Aklını ve hayalini İslâm'ın müdafaası ve yayılmasına adanmış bir şâirin başkalarının söz konusu yönleriyle uğraşması düşünülemezdi. Onun şiirlerinde aşk, kadın ve benzeri konular yer almamaktadır. O bu nevi konuların yerini İslâm'ın idealleri ile doldurmuştu. Allah yolunda ölmek, onun nazarında Cennet'e giden yollardan biriydi.⁶⁵ Birçok şiirinde şahadete nail olma arzusunu dile getiren Abdullah'ın şiir kabiliyeti çok yüksek düzeydeydi.

⁶³ İsfahanî, a.g.e., XII, 241.

⁶⁴ Furat, a.g.e., I, 127.

⁶⁵ İbn Abdilberr, a.g.e., III, 900; İbnü'l-Cevzi, a.g.e., III, 350; Furat, a.g.e., I, 124-125.

Hız. Peygamber bir gün bulunduğumuz ana uygun olarak bir şiir söyle dediğinde, Abdullah b. Revâha hemen aşağıdaki şiiri söylemiştir ki bu onun şairlik kabiliyetinin ne kadar üstün olduğuna iyi bir örnektir.

“(Ey Allah’ın Resûlü) sende hayır sezdim; onu tanıyor ve görüyorum. Allah, gözümün bana yanlış göstermediğini biliyor. Sen Nebisin; kader, hesap günü şefaatten mahrum kılınan insanı rezil eder. Allah, senin getirdiğin güzellikleri, Musa’ya tasdik ettiği ve onun taraflarını zafere ulaştırdığı gibi sabit ve devamlı kılsın!” Bu ifadelerden pek duyulanan Hız. Peygamber de ona “Ey İbn Revâha, Allah seni de sabit kılsın” diye dua edecektir.⁶⁶

Hız. Peygamber, Abdullah b. Revâha’nın aşağıdaki şiirlerini kast ederek şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz ki kardeşiniz (Abdullah b. Revâha) batıl söz söylemez.” “Tanyeri ağarıp fecr-i sadık yükseldiği sırada (ne mutlu ki) Resûlullah Kur’an okuyarak aramızda bulunuyor. O, bize dalaletten sonra, hidâyet nuru göstermiştir. Gönüllerimiz ona (onun nübüvvet ve risaletine) tereddütsüz inanmıştır. O Nebiy-i Emin, her ne ki tebliğ etti ise, muhakkak vaki’dir. Müşriklere yatakları istiskal ederken, O Nebiy-i Zi-Şan yanını firaş(-ı saadet) inden uzaklaştırarak gecelerdi.⁶⁷

Resûl-i Ekrem muhabbeti ve İslâm ideallerini gerçekleştirmek düşüncesi Abdullah b. Revâha’nın şiirlerinde ön plana çıkar. Yazdığı şiirlerde birçok âyet-i kerimenin anlamına işaret eder, Hız. Peygamber’in faziletini anlatır, ölümü hatırlar, bazı müslüman şehidlere ağıtlar yakar ve İslâmî şiarları müdafaa eder.

Abdullah b. Revâha’dan bize kadar gelebilen şiirler 50 beyit civarında olup bazı araştırmalara mevzu olmuştur. Bunlar arasında aşağıdakiler bilhassa hatırlatılmalıdır: M. Rahatullah Khan, Vom Einfluss des Qur’an auf die arabische Dichtung. Eine Untersuchung über dichterischen Werke von Hassan b. Sâbit, Ka’b b. Malik und Abdullah b. Revâha, Leipzig 1938. Velid Kassâb, Dîvanu Abdillâh b. Revâha ve Dirâse

fi Siretihi ve Şi’rihi, Riyad 1982. Muhammed b. Sa’d eş-Şuvey’ir, Abdullah b. Revâha Raidu Şi’ri’l-Cihadi’l-İslâmî, Riyad 1403. Şâirin şiirleri Hassan Muhammed Bacude tarafından da neşredilmiştir: Divanu Abdullah b. Revâha, Kahire 1392.

Sonuç

Abdullah b. Revâha, okuma yazma bilen az olduğu Câhiliye döneminde okuma yazmayı öğrenen ve bununla yetinmeyip şiir yazmaya başlayan, Medine’deki Hazreç kabilesinin şâiri ve saygın bir şahsiyeti idi. O hem Câhiliye döneminde hem de İslâmiyet döneminde okuma yazma bilen itibar sahibi sayılı kişilerdendi.

622 yılında gerçekleşen İkinci Akabe Biatı’na katılarak müslüman olmuş, Hız. Peygamber’e biat etmiş ve Medineliler ile Resûlullah arasında irtibatı sağlayacak on iki temsilci arasında yer almıştır. Müslüman olduktan sonra Resûlullah’ın en yakın ashabından biri olmuştur. İslâm’ın getirdiği prensipleri hayatında tatbik eden şâir, bir yandan da çevresinde bulunan insanları İslâm’a kazandırmak için çaba sarf etmiştir. Bu konuda çok başarılı bir davet üslubu geliştirmiştir. Bunun yanında dil ile cihad eden ve bu alanda şiirler yazanların öncülerindendir. Hız. Peygamber’i ve İslâm’ın ideallerini savunan üç şâirden biri olmuştur. Ayrıca yaşadığı dönemde meydana gelen tüm gazvelere katılarak cesaret ve kahramanlığını göstermiştir. Bedir gazvesinin müjdesini Medinelilere ulaştırmış, Uhud’da Hız. Hamza için mersiye yazmıştır. Birçok defa müslümanlar onun şiirlerini terennüm ederek yorgunluklarını gidermişlerdir. Hayber’de görev yaptığı sırada diğer din mensuplarına İslâm’ın adalet anlayışını göstermiştir.

Abdullah b. Revâha, İslâm dininin hakikatini anlayan, onu hayatında uygulayan, samimi bir müslüman, Hız. Peygamber’in arkadaşı ve dostu olarak yaşamıştır. İslâm’ın yayılması için canıyla, malıyla, diliyle ve şiirleriyle cihad etmiştir. Hız. Peygamber tarafından hikmet olarak nitelendirilen şiirleriyle hem müşriklere karşı mücadele etmiş hem de savaşlarda ve kritik dönemlerde müslümanlara moral vermiştir. Sonunda ise çok arzuladığı şahadet şerbetini içerek ruhunu Yüce Allah’a teslim etmiştir. Hiç şüphesiz müslümanlar böylesi şâirlere daima ve her dönemde ihtiyaç hissedeceklerdir.

⁶⁶Kamil Miras, Tecrid-i Sarih, IV, 127. Bu şiiri Kamil Miras şu şekilde nazmen tercüme etmiştir: Seherde fecr-i sadık yükselip nur saçtığı bir ân/Resûlullah okur ashâbına tertil ile Kur’an/ Halas etti dalaletten hidayet etti İslâm’a/ İnandı gönümüz bildirdiği bilcümle ahkama/ Anın İrşad ü tergiyle girdik din-i mefture / Çıkardı zulmet-i küfr ü dalaletten bizi nure/ Firaşından çıkıp eyler idi Mevlâ’yı istikbal/ Gece, müşriklere, medca’ları eylerken istiskal. A.g.e., IV, 128.